

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีในการวิจัยเชิงคุณภาพทางประวัติศาสตร์ พิจารณาหัวข้อเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล
2. การตรวจสอบข้อมูล
3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีต่าง ๆ ดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีนี้เพราะผู้วิจัยต้องการข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้งเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ของกลุ่มชน และข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ยังไม่มีผู้ใดรวบรวมมาก่อน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมของประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชุมชน

- 1.1 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ มีความยืดหยุ่นและผู้วิจัยต้องการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการเล่าเรื่องและให้ผู้สัมภาษณ์เองได้มองเห็นภาพและลำดับเหตุการณ์ได้ถูกต้อง

- 1.2 การสัมภาษณ์ที่มีแนวสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสัมภาษณ์ในที่นี้ผู้สัมภาษณ์จะกำหนดผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เป็นการเฉพาะเจาะจง (Key - informants) ได้แก่ ผู้อาวุโสที่รู้เรื่องเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยเป็นอย่างดี ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ในชุมชน ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมและผู้นำการอพยพ

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้กับกลุ่มชาวบ้านผู้รู้เรื่องราวของชุมชนเป็นอย่างดี ปราชญ์ชุมชน ผู้นำในการประกอบพิธีกรรม เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลที่ได้รับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วศึกษาหาความเข้าใจของชุมชนตามกรอบรูปแบบที่สร้างขึ้นว่ามีความเป็นจริงมากน้อยเพียงใดโดยดำเนินการวางแผนการสนทนา เวลา สถานที่ ผู้ร่วมสนทนา จัดเตรียมแนวคำถาม นัดหมาย เชิญสมาชิก จัดสนทนากลุ่มบันทึกเทป จดบันทึกโดยคัดเลือกผู้ร่วมสนทนากลุ่มที่มีลักษณะร่วม (Homogenous) มีผู้ร่วมสนทนาจำนวน 6-10 คน

3. การวิจัยเอกสาร เอกสารที่ใช้ในการวิจัยนี้แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

3.1 เอกสารขั้นต้น (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อมูลในส่วนนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารจากทางราชการ เช่น เอกสารในการตั้งชุมชนสะตอ ประวัติชุมชนสะตอ

3.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์มาแล้วระดับหนึ่ง เอกสารชั้นรองเหล่านี้ที่สำคัญ เช่น ตำรา บทความทางวิชาการ วารสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ อินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

3.3 การสังเกตการณ์เป็นรูปแบบการเก็บข้อมูลเสริมวิธีการอื่น ๆ โดยใช้กระบวนการสังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรมของชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในชุมชนเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นด้านสภาพแวดล้อม บริบทของชุมชน ศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของชุมชนบ้านสะตอ รวมไปถึงพฤติกรรมทางสังคม ประกอบไปด้วยการจัดบันทึกภาคสนาม จัดทำแผนที่สังคม

การตรวจสอบข้อมูล

ในที่นี้จะตรวจสอบข้อมูลโดยใช้เทคนิคต่าง ๆ คือ

1. การตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนว่าข้อมูลมีความสอดคล้องกันหรือไม่
2. การตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารว่ามีความถูกต้องมีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยหรือไม่
3. ตรวจสอบข้อมูลจากการสังเกตการณ์ในการดำเนินกิจกรรม การประกอบพิธีกรรมของชุมชนมีความสอดคล้องกับคตินิยม ความเชื่อ วิถีของชุมชนหรือไม่
4. ตรวจสอบข้อมูลโดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Member Checks) โดยให้บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือสมาชิกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักฐานต่าง ๆ ในภาคสนามวิจัย (Audience Members) ตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูลหลักฐานและผลการวิจัยที่สร้างสรรค์ขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดจนกระบวนการแสวงหาความรู้ ความจริงที่กระทำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
5. เชื่อมโยงข้อมูลการวิจัยแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าข้อมูลหลักฐานและผลการวิจัยที่อาศัยการตีความของข้อมูลหลักฐานที่เก็บรวบรวมได้มีความไว้วางใจว่ามีความถูกต้องตามความเป็นจริงที่น่าเสนอ ในทางปฏิบัติจะกระทำได้โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากหลายแหล่ง (Data Triangulation) หลากหลายวิธี (Methodological Triangulation)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพที่ใช้ในงานวิจัยเป็นการตีความในลักษณะต่าง ๆ คือ

1. การตีความเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพในชุมชน
2. การตีความในเชิงเหตุและผลในลักษณะเปรียบเทียบความคิดเห็นของคนในชุมชน และของสมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับการสืบทอดอัตลักษณ์และการดำรงอยู่เกี่ยวอัตลักษณ์ของคนอีสาน รวมทั้งปัจจัยที่มีผลที่ทำให้การสืบทอดอัตลักษณ์ตามประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ของคนอีสานในชุมชน สะท้อน ตลอดจนจนแนวทางในการทำให้ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ดำรงอยู่ในชุมชน สะท้อนต่อไป